

Nederlands Hippisch Kenniscentrum

Communicatie in een groep

Luuk Teunissen

Student Hogeschool HAS Den Bosch

De meeste paarden leven in groepen wanneer zij die mogelijkheid hebben. Dit reflecteert hun sociale gedrag in de natuur. Het succesvol leven in een groep is afhankelijk van het gebruiken van de juiste signalen en het kunnen begrijpen van de paardentaal. Mensen kunnen niet verwachten dat paarden onze taal gaan leren, dus moeten we paarden proberen te begrijpen op basis van hun taal om het maximale uit de relatie paard en gebruiker te halen. Hiervoor is het van belang om verstand te hebben van signalen die paarden afgeven, natuurlijk gedrag en sociale organisatie.

Communicatie

Communicatie is de overdracht van een signaal van een individueel naar een ander met de consequentie dat het effect heeft op het gedrag van de ontvanger.

Door communicatie kunnen paarden elkaar herkennen, ieder paard heeft een andere 'stem'. Ook kan communicatie aangeven wat het paard aan het doen is, tot slot zorgt communicatie er voor dat een groep te coördineren is. Paarden communiceren meestal zonder geluid, dit omdat ze geen aandacht van roofdieren willen trekken. De oren van een paard zijn van groot belang om de omgeving te scannen naar eventueel gevaar. Wanneer een groep zich voortbeweegt zijn het de voorste paarden die hun oren naar voren richten en de achterste paarden die hun oren naar achter richten om de gehele omgeving te kunnen scannen. De oren kunnen ook naar achter geplaatst worden bij een gevaar of bedreiging (ook door groepsgenoten) of simpelweg om verwondingen te voorkomen in het geval van een gevecht. De oren zijn niet de enige indicatie voor een bedreiging. De houding van de nek verandert bij agonistische (bedreigende) situaties.

De paarden communiceren door middel van lichaamstaal. Het is van belang om iets te weten over de onderlinge communicatie van paarden, aangezien dit toegepast kan worden in de training en situaties kan verklaren. Communicatiemiddelen zijn hun lichaamshouding, nekhouding, oorpositie en staartpositie. Een paard wordt vaak verkeerd gelezen, bijvoorbeeld wanneer een paard de oren in de nek doet en dreigt. Als er verder niets gebeurt, wordt het vaak afgedaan als niet belangrijk. Het kan echter ook een geremde vorm van agressie zijn. Het paard moet zijn beperkte communicatiemiddelen gebruiken om veel verschillende dingen duidelijk te maken en hoeft dus niet te liegen. Een paard dreigt vaak om duidelijk te maken dat het iets niet prettig vindt alvorens geweld te gebruiken. Het is vaak geen liegen of bluffen wat een paard doet, maar het heeft een betekenis. Het is goed om dit soort gedrag te herkennen. Het moet alleen voorkomen worden, dat het toegeschreven wordt als een menselijke vorm van emotie bijvoorbeeld door het liegen te noemen of gemeen. Hoe vaak paarden het gedrag van andere paarden manipuleren is nog niet bekend.

Er zijn een aantal soorten signalen die paarden toepassen om te kunnen communiceren.

Chemische signalen

Het reukorgaan van paarden is tot veel meer in staat dan het reukorgaan van een mens.

Daarom is het voor mensen soms moeilijk om chemische signalen te herkennen. Paarden gebruiken het flemen om een geroken stof beter te kunnen waarnemen, paarden kunnen onbewust geurstoffen opnemen of door middel van snuffelen. Een paard scheidt feromonen (hormoonachtige chemicaliën) af die het gedrag van andere paarden beïnvloeden. Chemische signalen zitten onder andere in urine, mest, huidvocht, speeksel en adem. Chemische signalen zijn belangrijk voor:

- De identificatie van het individu, geslacht, leeftijd en fysiologische toestand.
- De coördinatie en positionering van individuen.
- De communicatie tussen merrie en veulen. Vooral het hechtingsproces en de afgifte van melk.
- Het signaleren van alarm en rust.
- Navigatie en oriëntatie.
- Seksuele opwinding en prestatie.
- Groei, ontwikkeling en rijpheid. (Mills, Nankervis 2007)

Tactiele signalen

Tactiele signalen zijn de signalen die bij het verzorgen van de vacht van een ander paard een kalmerend effect heeft en op andere signalen die tot agressief gedrag leiden. Met de mens is er een soort gelijke situatie wanneer een mens het paard aait als het het paard vertrouwd of bij het aansporen om een paard voorwaarts te laten gaan. Tactiele signalen worden ook gebruikt om gedrag bij te sturen, zoals het gebruik van een bit in de mond. In kleine groepen verzorgen vaak alle paarden elkaars vacht. Dit doen zij door middel van knabbelen van de schoft, manen en de nek (groomen). Dit is een belangrijk onderdeel van de communicatie binnen een groep. Alle paarden groomen elkaar en bestendigen hiermee de band die ze met elkaar hebben. Vriendjes groomen elkaar veel vaker dan andere paarden. Andere lichaamsdelen worden ook wel verzorgd maar in mindere mate. In grote groepen wordt er meer geselecteerd wie wie verzorgt. Het verzorgen van de vacht heeft te maken met de plaats binnen de groep, het seizoen, en de cyclus van bepaalde parasieten. Dit heeft dus een kalmerend effect, helpt in de verzorging van het lichaam en brengt groepen dichter bij elkaar.

Visuele signalen

Paarden zijn in staat om goed te zien. Paarden zijn gevoelig voor beweging en kunnen veel details waar te nemen. Paarden reageren snel op plotselinge of ongewone bewegingen. Dit komt omdat paarden dit zien als dreigend. Het is ook een manier om dominant over te komen op andere paarden. Het verschil tussen een ontspannen en gespannen paard is vooral af te lezen aan de lichaamshouding. Waar een ontspannen paard een langere meer ontspannen nek heeft en breder staat is het gespannen paard meer verzameld met een hoog gebogen nek. Wanneer een paard iets dreigends ziet gaat alle focus en aandacht naar dit specifieke gebeuren. Het hele lichaam kan op die bron worden gericht. Als het paard de bron heel kort heeft onderzocht, heeft het drie keuzes. Keuze één is op de vlucht slaan, dit betekent weg rennen. Keuze twee is vechten met de bron, het paard houdt hier stand en verdedigt zichzelf. Keuze drie is vrede sluiten, hier houdt het paard ook stand alleen probeert het paard het gewenste gedrag te laten zien om de spanning te verlagen. Paarden zijn van nature geen vechters, maar wanneer ze niet meer kunnen vluchten zullen zij zich omdraaien en vechten. De onderdanige reactie in een groep wanneer het kan vluchten is om rustig weg te lopen om conflict te vermijden. Een manier van een paard om te laten blijken dat het niet wil vluchten en niet wil domineren is kauwen. (Tyler 1972) (Zeeb 1959)

Het is belangrijk dat deze signalen herkend worden. Wanneer dreigend gedrag niet herkend wordt door de mens, zal het paard genoodzaakt zijn om agressie te tonen. Het paard zal leren dat agressie de enige manier is om een doel te bereiken. Een paard wordt daarna vaak gezien als één die bijt en agressief is, terwijl er ooit een reden was.

Akoestische signalen: geluiden

- Hinniken. Het paard gebruikt dit om soortgenoten te lokaliseren. Dit wordt voornamelijk gebruikt wanneer paarden gescheiden worden van elkaar of wanneer

een paard geïsoleerd wordt. Het signaal is per individu verschillend, hiermee kunnen paarden zich identificeren. Het signaal kan lange afstanden behalen en geeft aan waar de zender zich bevindt en wie de zender is.

- Nicker. Dit is een laag geluid dat op hinniken lijkt dat uitnodigt om soort genoten aan te trekken. Dit wordt vooral veel toegepast op seksueel gebied en bij het terugroepen van een veulen.
- Gillen. Gillen wordt gebruikt door agressieve paarden die hiermee waarschuwen. Dit is een defensieve manier van begroeten. Ook kan een paard gillen als een reactie op plotselinge pijn.
- Kort briesen. De betekenis is afhankelijk van de duur van het briesen. Wanneer een paard aanhoudend briest kan dit een teken zijn van frustratie of gezondheidsproblemen. Kort briesen wordt meestal als alarm af gegeven.
- Kreunen. Kreunen kan voorkomen wanneer een paard langere tijd op stal heeft gestaan, moe is of ongemak ervaart. Een paard kreunt meestal zacht.
- Brullen en hoog, hard hinniken. Dit kan voorkomen wanneer andere signalen zijn genegeerd. Dit is een laatste waarschuwing waarna geweld zal volgen. Meestal zijn de paarden in dit stadium al zeer opgewonden.

Een eigenaar koppelt vaak een eigen betekenis aan signalen van een eigen paard. Dit kan in sommige gevallen kloppen, maar vaak wordt het verkeerd geïnterpreteerd. Er zijn nog een paar andere akoestische signalen, zoals het stampen met de voeten en/of schrapen van de voeten.

De taal van de paarden is complex en bestaat uit beelden, klanken, geuren en aanrakingen. Wanneer het op de juiste manier wordt geïnterpreteerd, kan geweld vanuit het paard en de mens worden voorkomen.

BRONNEN

McGreevy, P. (2004). Equine Behavior, a guide for veterinarians and equine scientists.

Mills, D. Nankervis, K. (2007). Gedrag van het paard, oorsprong, principes en praktijk.

www.nhk.nl

